

نقش بسیج در ترویج و توسعه روستایی

محمدرضا خرمی

چکیده:

برای رفع کمبود مروج لازم برای حدود ۶۵ هزار روستای ایران، می بایست از نیروهای مستعد محلی در نقش مددکار بهره گرفت. لیکن به علت حجم زیاد وظایف ترویج و توسعه در روستا، یک فرد نمی تواند از عهده انجام آن برآید. از این رو، بسیج که یک تشکل مردمی - مکتبی بوده و در بیشتر روستاها دارای پایگاه مقاومت سازمان یافته با نیروی فعال زیاد و علاقه مند خدمت به مردم به طور رایگان بوده و تجارب آموزشی و خدماتی کافی در جبهه و پشت جبهه دارد، می تواند نقش بسیار فعالی را در جبهه ترویج و توسعه روستا داشته و همانند جبهه جنگ تحول چشمگیری را به وجود آورد. پژوهش حاضر با عنوان "ویژگیهای بسیج و بررسی نقش بسیجیان روستا جهت مشارکت در ترویج و توسعه روستا" از نوع پژوهشهای توصیفی و تحلیلی بوده که با در نظر گرفتن پنج ویژگی: انگیزه مذهبی، تجربه آموزشی، فراگیری تشکیلات و گروهها، محلی بودن و رهبری محلی بسیجیان روستا به عنوان پیش فرضهای پژوهش در بین سه گروه یعنی کشاورزان هدف برنامه و مجریان ترویج و توسعه و بسیجیان موضوع پژوهش به تعداد ۳۰۰ نفر به عنوان جامعه آماری در شهرستان بهشهر انجام شد و نتایج به دست آمده و پیش فرضهای پژوهش با ۹۹ درصد اطمینان از لحاظ آماری مورد تأیید قرار گرفت.

مقدمه

رشد سریع جمعیت و نیاز روزافزون به مواد غذایی و جنگ اقتصادی در جهان، اهمیت بخش کشاورزی و توجه به کشاورزان و روستا را برای اهل خرد و آینده نگران جامعه روشن می نماید. از این رو، ترویج کشاورزی که وظیفه آموزش جهت تغییر نگرش در فکر و فن مردم روستایی را برای بهره وری بهتر از کار و زندگی و ازدیاد تولید و در نهایت افزایش درآمد و بهبود وضع اقتصادی تولید کننده را به عهده دارد و توسعه و عمران روستایی نیز مسئولیت ایجاد آگاهی و دگرگونی فرهنگ زیست و محیط زندگی و ارائه خدمات لازم برای رفاه و آسایش روستاییان را به دوش می کشد. بنابراین، ترویج و توسعه در ریشه، امری آموزشی و لازم و ملزوم یکدیگرند و باید هماهنگ و همقدم حرکت و فعالیت کنند تا به روشی بهینه و مطلوب مؤثر واقع شوند. لیکن موفقیت ترویج و توسعه روستاها در گرو مروج کافی، مشارکت گسترده و داوطلبانه مردم می باشد.

اهمیت موضوع

گستره جغرافیایی ایران و وجود بیشتر از ۶۵ هزار روستا که نیازمند خدمات آموزشی ترویج و توسعه روستایی هستند، متأسفانه تاکنون به دلیل کمبود مروج و نبود دهیار در روستاها، سازمانها و نهادهای مسئول ترویج کشاورزی و عمران روستایی، نتوانسته اند

تمام روستاهای کشور را تحت پوشش عملکردهای آموزشی لازم قرار دهند. به عبارت دیگر، در حال حاضر، رقمی کمتر از ۵ هزار نفر مروج موظف و غیرموظف برای ۶۵ هزار روستای ایران وجود دارد. در حال حاضر باید گفت که:

(۱) امکان جذب و استخدام حداقل ۶۰ هزار نفر مروج برای دولت امکان پذیر نیست. چرا که نیاز به ۶۰ هزار دستگاه وسیله نقلیه و ۶۰ هزار راننده می باشد و نیز هزینه های بسیار زیاد مالی و اداری را به دنبال دارد.

(۲) به خاطر پراکندگی و دوری زیاد روستاها از شهرها حتی در صورت استخدام کارکنان و تهیه وسایل و امکانات لازم، امکان سرکشی مداوم و مراجعه روزانه مروجین از شهرها به روستاها ممکن نیست. بنابراین، چنان به نظر می رسد که مناسبترین راه رفع کمبود مروج برای آموزش روستاییان، به کارگیری نیروهای مستعد محلی با عناوین مددکاران ترویجی، نیروهای مسعین، آموزشگران محلی، روشنگران روستا یا آموزشیاران مردمی است که این نیز اصلی از اصول شناخته شده و پذیرفته شده در مکتب آموزشی ترویج و توسعه روستایی است.

اما سؤالی که در اذهان باقی می ماند، این است که کدام نیرو یا نهاد محلی مستعد این کار بزرگ و بااهمیت ملی و مردمی بوده و از عهده انجام آن به طور شایسته و پیوسته برمی آید و انتظار مردم هدف برنامه و

مسئولین اجرایی مربوطه را در حد ممکن برآورده می‌کند.

■ هدف پژوهش

هدف از انجام پژوهش، بررسی توسعه عملکردهای آموزشی ترویج و توسعه روستاها از طریق تعلیم و پرورش بسیجیان روستا در نقش مددکاران و رهبران فنی محلی و بهره‌مندی از مشارکت آنان به عنوان رهیافتی نو و عملی و امکان پذیر در مکتب آموزشی ترویج می‌باشد.

هدف کلی:

آگاهی از میزان موفقیت بسیجیان روستا در برنامه های ترویج و توسعه روستاست.

اهداف اختصاصی:

در مسیر هدف کلی، اهداف اختصاصی زیر دنبال می‌شود که عبارتند از:

- ۱) شناخت و تعریف توسعه و عمران روستایی و اصول و شاخصهای آن
- ۲) شناخت و تعریف ترویج کشاورزی و اصول و نقشهای آن در روستا
- ۳) شناخت و تعریف مروج و وظایف و نقشهای او در ترویج
- ۴) شناخت و تعریف مشارکت مردمی و جایگاه آن در ترویج و توسعه روستایی
- ۵) شناخت و تعریف بسیج و بسیجی و جایگاه آن در قانون و وظایف آن در جامعه
- ۶) شناخت عملکردهای بسیج در امور اجتماعی و نمونه های عملی آن
- ۷) شناخت ویژگیهای بسیج در رابطه با ترویج و توسعه روستایی
- ۸) بررسی و شناخت میزان تأثیر ویژگیهای بسیجیان روستا در نقش مددکاران محلی

■ روش پژوهش

این پژوهش از نوع پژوهشهای توصیفی و تحلیلی می‌باشد که در آن، ارتباط بین بعضی ویژگیهای بسیجیان روستا و میزان موفقیت آنان در نقش مددکاران ترویجی برای اشاعه فنون و نوآوریها در روستای مورد آزمایش قرار گرفته است. در این پژوهش، پنج ویژگی زیر به عنوان فرضیه یا متغیرهای مستقل تأثیرگذار در میزان توفیق بسیجیان (متغیر وابسته و تغییرپذیر) در نظر گرفته شده است که این پنج ویژگی عبارتند از:

- ۱) انگیزه مذهبی بسیجیان
- ۲) محلی بودن بسیجیان

۳) فراگیری و گسترده‌گی نهادها و گروههای بسیج

۴) تجربه آموزشی بسیجیان

۵) رهبری محلی بسیجیان

با توجه به هدف پژوهش و پیش فرضهای آن، سه پرسشنامه که ابزار اصلی پژوهش بوده است، برای سه گروه مورد بررسی یعنی کشاورزان و بسیجیان و دست اندرکاران ترویج و توسعه تهیه گردید.

■ جامعه آماری

جامعه آماری این پژوهش، ۳۰۰ نفر از دست‌اندرکاران تولید و مسئولان ترویج و توسعه، یعنی کشاورزان هدف برنامه و مسئولان اجرایی ترویج و توسعه و بسیجیان روستایی موضوع پژوهش می‌باشد. ابتدا با روش نمونه‌گیری خوشه‌ای، تعداد ۴۰ روستا از مجموع ۲۲۰ روستای شهرستان بهشهر در ۴ بخش به صورت تصادفی انتخاب شدند و سپس، تعداد ۳ نفر از کشاورزان تولیدکننده و ۳ نفر از اعضای بسیج همان روستا و ۶۰ نفر از مجموع دست‌اندرکاران ترویج و توسعه در مدیریت کشاورزی و جهاد سازندگی شهرستان بهشهر به صورت تصادفی انتخاب گردیدند و پرسشنامه‌های ۱ و ۲ و ۳ مربوطه را با راهنمایی پژوهشگر پاسخ دادند.

■ تجزیه و تحلیل آماری

با توجه به توصیفی بودن پژوهش و مقیاس اندازه‌گیری ترتیبی، تجزیه و تحلیل اطلاعات به دست آمده از پژوهش با به کارگیری از کامپیوتر (برنامه SPSS) در دو بخش توصیفی و تحلیلی انجام گرفت.

در بخش توصیفی با توجه به طرح پژوهش و فرضیه‌ها، تعداد فراوانیهای مشاهده شده از نمونه‌های آماری تعیین گردید و با محاسبه درصدها و رسم نمودارها، نتایج به دست آمد و ویژگیهای آن توصیف گردید.

در بخش تحلیلی برای اثبات یا رد فرضیه های پژوهش با استفاده از آزمون مجذور کال (χ^2)، سطح معنی‌دار بودن تفاوت‌های میان فراوانیهای مشاهده شده و فراوانیهای مورد انتظار، هر یک از متغیرهای مستقل (فرضیه‌ها) از نظر آماری مورد بررسی قرار گرفته و نتیجه‌گیری شد.

■ سوابق موضوع

توسعه به معنی رشد و ارتقای سطح کمی و کیفی زندگی مردم است و معیار سنجش

میزان توفیق برنامه‌ها نیز میزان تغییر فکر و فن و زندگی مردم است. زیرا، انسان هم وسیله توسعه و هم هدف توسعه است. (۳، ص ۵۲) هر برنامه توسعه، باید دارای پنج هدف

باشد. این اهداف عبارتند از:

۱- توسعه انسانی

۲- توسعه اقتصادی

۳- توسعه فرهنگی

۴- توسعه سیاسی

۵- توسعه دفاعی

ترویج به معنی اشاعه و نشر است و در اصل یک فعالیت و مکتب آموزشی به منظور انتقال دانش و مهارتهای تکامل یافته و مفید از منابع بررسی و پژوهشی به مجامع روستایی، عشایری، کارگری و تنفیذ آن برای افزایش کارایی مولدان در جریان تولید است. اصول ترویج عبارتند از:

۱- اصل نیازها و علاقه‌ها

۲- اصل نهاد و گروههای بنیادی

۳- اصل همکاری و مشارکت مردم

۴- اصل تفاوت‌های فرهنگی

۵- اصل علوم عملی و شیوه مردمی

۶- اصل متخصص ورزیده و باتجربه

۷- اصل یادگیری از طریق عمل

۸- اصل سازگاری در به‌کارگیری روشها

۹- اصل رهبری

۱۰- اصل تمامیت خانواده

۱۱- اصل رضامندی مردم

نقشهای ترویج عبارتند از:

۱- ایجاد انگیزه در مردم

۲- تشویق مردم به مشارکت فعال

۳- مردمی نمودن برنامه‌ها

۴- بالا بردن توان تصمیم‌گیری

۵- به وجود آوردن دگرگونیهای باثبات

۶- پرورش توان رهبریت محلی

۷- توسعه گروهها و سازمانهای محلی

۸- تقویت حس اعتماد در مردم

■ مشارکت

مشارکت عامل قدرت دادن به محرومین روستایی برای ایفای نقش مؤثر در توسعه و ترویج روستایی است. (۳، ص ۸) رمز موفقیت برنامه‌های ترویج و توسعه در روستاها در مشارکت و همکاری مردم می‌باشد. موانع اصلی مشارکت عبارتند از:

۱- طرح جزئیات و ارتباط آن با بودجه

۲- شناخت تواناییها و انگیزه‌های موجود برای مشارکت توده‌های مردم

۳- آموزش افراد شرکت کننده و هزینه‌های آن بنابراین، با توجه به محلی بودن بسیجیان و انگیزه‌های مذهبی و ایثارگری بسیجیان در جهت خدمت به مردم و داشتن وسایل و امکانات و تجارب آموزشی، مشارکت بسیجیان می‌تواند موجب رفع موانع بالا شود. عوامل موثر در موفقیت بیشتر مردم در توسعه و ترویج عبارتند از:

- ۱- آموزش لازم به مردم
- ۲- نزدیک سازی اهداف و برنامه‌ها با شرایط محیطی و فرهنگی مردم هدف برنامه
- ۳- عدم تعارض طرحها با عقاید و فرهنگ مردم
- ۴- کاهش تمرکزگرایی و موانع اداری
- ۵- کاهش بوروکراسی
- ۶- ارتباط نزدیک و صمیمانه بین مردم با نیروهای دولتی
- ۷- مشارکت بیشتر مردم در مراحل طرح

■ بسیج

بسیج تشکل سازمان یافته مردمی - مکتبی است که تحت پوشش سپاه پاسداران انقلاب اسلامی بنا بر مقتضیات زمانی و مکانی در ابعاد مختلف سیاسی، نظامی، فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی به صورت آموزشی، اجرایی و خدماتی فعالیت می‌نماید.

■ بسیجی

بسیجی فرد مکتبی، داوطلب خدمت و فعالیت ایثارگرانه برای دین و جامعه و مردم است که عضو پایگاه مقاومت بسیج محل سکونت یا محل کار خود می‌باشد.

بسیج هم اکنون دارای سازمان و نهادهای رسمی گسترده و سراسری در مرکز استانها، شهرستانها، روستاها و محلات شهر (کارخانجات، ادارات و مدارس و دانشگاهها و حوزه‌ها) می‌باشد. وظیفه اصلی بسیج، جذب و آموزش آحاد مردم است که در کنار آن وظایف دیگری را به عهده دارد که یکی از آنها، همکاری و کمک به برنامه‌های سازندگی دولت در امر سوادآموزی، جنگل‌کاری، کویرزایی، بازسازی مناطق محروم، توسعه بهداشت، آمارگیری و دیگر وظایفی است که بر عهده او می‌باشد. (۵، ص ۴)

بسیج در مدت کوتاه عمر خود (۱۵ سال) نقشها و عملکردهای گسترده و چشمگیری در امور اجتماعی کشور داشته است. از مهمترین عملکردهای بسیج می‌توان به موارد زیر اشاره

کرد:

- ۱- نقش کلیدی بسیج در جنگ که قهرمان ۸ سال دفاع مقدس می‌باشد.
- ۲- بسیج ضامن امنیت ملی و محلی است.
- ۳- نقش بسیج در جذب و آموزش و سازماندهی مردم در سطح روستاها و محلات شهری بسیار زیاد بوده است.
- ۴- بسیج در آموزشهای (غیررسمی) عقیدتی، سیاسی و اخلاقی مردم روستاها و محلات شهر فعالیت گسترده‌ای داشته است.
- ۵- بسیج در عملکردهای امداد و نجات به هنگام بروز حوادث ناگهانی همانند سیل و زلزله و حمله‌های هوایی به مردم کمک زیادی کرده است.
- ۶- بسیج در جمع‌آوری کمکهای مردمی و پشتیبانی تدارکاتی از جبهه‌های جنگ نقش اول را داشته است.
- ۷- نقش بسیج در امر به معروف و نهی از منکر قابل اهمیت است.
- ۸- بسیج در واکسیناسیون فلج اطفال صد درصد موفق بوده است.
- ۹- بسیج امروز به عنوان ضابط قوه قضائیه مطرح است.
- ۱۰- بسیج در مبارزه با گرانفروشی به میزان اختیاری که دارد، وظیفه خود را انجام داده است.
- ۱۱- بسیج و نیروهای بسیجی در سراسر کشور فعالیت، عملکرد و خدمات ارزشمندی به مردم و انقلاب کرده‌اند که در اینجا فرصت برشمردن آن نیست.

■ ویژگی بسیج در رابطه با ترویج و عمران روستایی

آنچه در این پژوهش به عنوان ویژگیهای بسیج برشمرده می‌شود، ویژگیهایی است که با اصول و ویژگیهای ترویج و توسعه هماهنگی دارد و کلید موفقیت آنها محسوب می‌شود. این ویژگیها عبارتند از:

● الف) ویژگی مردمی بودن بسیج

نیروهای بسیجی در حقیقت همان مردم هستند، یعنی، این مردمانند که بسیج شده‌اند و آن را به وجود آورده‌اند و گرنه بسیج بدون مردم وجود خارجی نداشته و معنا و مفهومی ندارد. اصل مردمی بودن بسیج، می‌تواند تحقق بخش اصل مشارکت مردمی ترویج و عمران روستایی باشد که رمز اصلی موفقیت برنامه‌های ترویج و توسعه محسوب می‌شود.

● ب) ویژگی آموزشی بسیج

بسیج همانند ترویج، یک مکتب آموزشی است و وظیفه اصلی آن، جذب و آموزش آحاد مردم می‌باشد. شباهتهای زیادی بین روش آموزشی بسیج و ترویج وجود دارد. برخی از این شباهتها عبارتند از:

- ۱- بسیج همانند ترویج، یک مدرسه آموزشی غیررسمی است.
- ۲- در هر دو مکتب ترویج و بسیج، فراگیران از تنوع سنی برخوردارند.
- ۳- شرکت کنندگان در کلاسهای بسیج همانند ترویج، از سطح سواد مختلفی برخوردارند.
- ۴- شرکت در کلاسهای بسیج، همانند ترویج اختیاری و داوطلبانه است و هیچگونه نمره و مدرکی را دربرندارد.
- ۵- محتوای آموزشی کلاسهای بسیج، همانند ترویج شامل مطالب علمی و قابل اجرا و بیشتر در جهت تعلیم مهارتها و شیوه‌های مؤثر کار با آنهاست.
- ۶- مقررات ویژه‌ای برای حضور و غیاب شرکت کنندگان در مکتب آموزشی بسیج، همانند ترویج وجود ندارد.
- ۷- ارزیابی میزان پیشرفت محصلین مدرسه بسیج، همانند ترویج بر حسب میزان پذیرش مطالب و کاربرد روشها و مهارتهای تعلیم داده شده از طریق دگرگونی رفتار و عملکرد آنان در صحنه واقعی عمل مورد ارزشیابی قرار می‌گیرد.

● ویژگی گستردگی نهاد و گروههای بسیج

اکنون بسیج در بیشتر روستاها و محلات شهر (کارخانجات، ادارات، مدارس، دانشگاهها و حوزه‌ها) دارای پایگاه مقاومت بوده که از نهاد و گروههای منسجم و سازماندهی شده قوی و اعضای عادی و فعال زیاد برخوردار است. وجود نهادهای بسیج در روستاها، می‌تواند تحقق بخش اصل سازماندهی در محل و سطح پایه در ترویج باشد که می‌گوید: «گروههای مردمی در جوامع روستایی ضامن انسجام عملکردهای ترویجی می‌باشند و سازماندهی برای عملکردهای ترویجی، می‌باید از سطح روستا شروع شود.» (۲، ص ۵۷) علاوه بر آن، گسترش نهاد و گروههای بسیج، می‌تواند اصل یکپارچگی و گستردگی نهادهای ترویج و عمران روستایی را تحقق ببخشد.

● ویژگی فراگیر بودن و عمومیت بسیج

شرکت در بسیج برای عموم قشرها اعم از مردان و زنان، بزرگسالان و جوانان و نوجوانان آزاد است. این اصل بسیج، می‌تواند تحقق بخش اصل تمامیت خانواده در ترویج و اصل مشارکت مردم در برنامه عمران روستایی باشد که بر همگانی بودن برنامه های آن برای کل افراد جامعه تأکید دارند.

● ویژگی حرکت جمعی و گروهی

بسیج یک شکل جمعی و گروهی بوده و دارای تعداد زیادی نیروی فعال و علاقمند خدمت به مردم به طریق رایگان می‌باشد. حجم کارها و وظایف دستگاه آموزشی ترویج و برنامه عمران روستایی به حدی زیاد است که یک فرد به عنوان مددکار یا مروج از عهده آن بر نمی‌آید و نیاز به همکاری و مشارکت فعال و هماهنگ گروهها و سازمانهای محلی دارد. سازمانها و گروههای محلی که به خود مردم تعلق داشته باشند، کمکهای بسیار باارزشی را به ترویج و توسعه می‌نمایند.

● محلی بودن بسیجیان

نیروهای بسیجی روستا به خاطر سکونت و زندگی در محل، آشنایی بیشتری با مشکلات و نیازهای مردم داشته و امکان دسترسی مردم به آنها در هر فرصت و زمانی ممکن می‌باشد. علاوه بر آن، اداره امور هر محل به دست مردم همان محل از قوانین طبیعت سرچشمه می‌گیرد و انسان محلی را دوست دارد که در آن متولد شده و در آن زندگی کرده است. علاوه بر آن، اگر به واحدهای محلی، آزادی عمل و قدرت قانونی بخشیده شود، شخصیت و لیاقت و ابتکار افراد محلی در آزادیهای مشروع و قانونی نمایان می‌شود و انسانهای بی تفاوت و غیرمسئول به شخصیتهای ارزنده و فعال میدل می‌شوند.

● ویژگی رهبری افکار بسیجیان

تفکر بسیجی که همان تفکر اسلام ناب محمدی (ص) است، امروزه بعنوان بهترین الگو و نابترین تفکر انسانی، الهی، اعتقادی و عملی در بین مردم و مسئولین، ورد زبان عام و خاص است و نیروهای بسیجی، رهبری فکری عده زیادی از مردم را در روستاها و شهرها به عهده دارند و دارای قدرت نفوذ و

اعتبار معنوی فوق‌العاده‌ای در بین مردم و جوانان و نوجوانان هستند. ویژگی رهبری فکری بسیج در بین مردم، می‌تواند تحقق بخش اصل رهبری افکار در ترویج و توسعه روستایی باشد.

● ویژگی مذهبی بسیجیان

یکی از اصول و ویژگیهای اساسی بسیج، مکتبی بودن آن و انگیزه مذهبی داشتن نیروهای بسیجی است. یعنی اساس بسیج بر پایه ایمان مذهبی افراد شرکت کننده استوار است و در حقیقت، عامل مذهب سبب گردهمایی و انسجام و شکل مردم در بسیج گردیده است و همین عامل نیز، رمز اصلی موفقیت و مقاومت بسیج در صحنه‌های مختلف از جمله دفاع مقدس بوده است. علاوه بر این، ایمان مذهبی بسیجیان:

۱- احساس مسئولیت اجتماعی و تعهد کاری و تحمل سختیها را بالا می‌برد.

۲- سبب اعتماد بیشتر مردم و مسئولین به بسیجیان شده که در نتیجه، موجب پذیرش بیشتر نوآوریها در مردم می‌گردد.

● ویژگی مستضعفی بسیج

بسیج مستضعفین میقات پابرهنگان است و عموماً طبقات پایین و اقشار مستضعف جامعه در آن شرکت دارند و به همین دلیل، بسیج مستضعفین نام گرفته است. یکی از دلایل عمده و اصلی شکست بیشتر طرحهای ترویج و توسعه روستایی در بیشتر کشورها، تسلط اقلیت قشر مرفه و بانفوذ محلی در برنامه های ترویج و توسعه روستاها و همدستی دست‌اندرکاران اجرایی این گونه برنامه‌ها با آنان بوده است. به طوری که به قشرهای محروم که هدف اصلی برنامه هستند نه تنها توجهی نشده؛ بلکه به اشکال مختلف موجب استثمار و بیکاری افراد تهیدست و مستضعف و کشاورزان کم‌زمین و بی‌زمین گردیده و آنها را آواره شهرها کرده است و در نتیجه، فاصله بین فقرا و اغنیا بیشتر شده و موجب ثروتمندتر شدن ثروتمندان و فقیرتر شدن محرومان روستایی گردید. بنابراین، مشارکت و حضور نیروهای بسیجی که از طبقات پایین و متوسط جامعه هستند، می‌تواند موفقیت برنامه های ترویج و توسعه در روستا را به ارمغان آورد.

● تجزیه و تحلیل آماری

با توجه به توصیفی بودن پژوهش و مقیاس اندازه‌گیری ترتیبی، تجزیه و تحلیل اطلاعات به دست آمده با بکارگیری کامپیوتر (برنامه SPSS) و آزمون مجذور کا (χ^2) در دو بخش توصیفی و تحلیلی انجام گرفت و نتیجه‌گیری شد که بطور خلاصه بشرح زیر می‌باشد:

(۱) نتایج بدست آمده از پژوهش نشانگر آن است که نیروهای بسیجی از لحاظ سنی از کشاورزان و مسئولان ترویج و توسعه جواتر هستند و سطح سواد آنها در مقایسه با کشاورزان بالا است. همچنین، انگیزه اصلی عضویت آنها در بسیج، انگیزه مذهبی و سپس خدمت به مردم بوده و جنبه مادی ندارد.

(۲) نتایج پژوهشها حاکی از آن است که، مشکلات اصلی روستا از دیدگاه هر سه گروه آزمودنی به ترتیب عبارتند از: کمبود وسایل و امکانات رفاهی و عمرانی، پایین بودن سطح عملکرد محصول، نبود مدیریت در تولید، درآمد کم، نبود مدیریت در عمران روستا و کم کاری و بیکاری است.

(۳) همچنین، عمده ترین مشکلات در تولید عبارتند از: نبود آموزش کافی، کمبود اعتبارات مسالی، کمبود نهاده‌ها، کمبود ماشین‌آلات، گرانی قیمت نهاده‌ها و مشکل بازاریابی برای تولید کنندگان می‌باشد.

(۴) نتایج پژوهش بیانگر آن است که بیش از ۹۸ درصد کشاورزان و بسیجیان و مسئولان، بکارگیری روشهای جدید را برای افزایش تولید ضروری می‌دانند و تأثیر آموزش کشاورزان را در افزایش تولید زیاد تلقی می‌کنند.

(۵) تجزیه اطلاعاتی حاکی است که، میزان تماس مروجین با روستاییان بسیار کم است. به طوریکه، ۷۴ درصد یک یا کمتر از یک مرتبه در سال و ۲۲/۵ درصد دو تا سه مرتبه در سال و تنها ۲/۳ درصد سالی ۴ یا بیش از ۴ مرتبه به روستا مراجعه می‌کنند.

(۶) نتایج پژوهش نشانگر آن است که ۹۱/۷ درصد کشاورزان و ۹۰/۸ درصد بسیجیان و ۸۸/۳ درصد مسئولان، مؤثرترین و امکان پذیرترین راه رفع کمبود مروج برای روستاها را بکارگیری نیروهای مستعد محلی بعنوان مددکار می‌دانند.

(۷) نتایج بدست آمده بیانگر آن است که در حال حاضر، فقط ۴۰ درصد کشاورزان از روشهای جدید استفاده می‌کنند، ولی ۶۰

جدول (۱): توزیع فراوانی گروه‌های آزمودنی بر حسب میزان تأثیر انگیزه مذهبی در موفقیت بسیجیان

انگیزه مذهبی	مقدار تأثیر فراوانی	کم	زیاد	خیلی زیاد	جمع
کشاورزان	فراوانی مطلق	۲	۷۳	۴۵	۱۲۰
	درصد	۱/۷	۶۰/۸	۳۶/۷	۱۰۰
بسیجیان	فراوانی مطلق	۲	۷۵	۴۳	۱۲۰
	درصد	۱/۷	۶۲/۵	۳۵/۸	۱۰۰
مستولان	فراوانی مطلق	۱	۲۴	۱۵	۶۰
	درصد	۱/۷	۷۳/۳	۲۵	۱۰۰

جدول (۲): توزیع فراوانی گروه‌های آزمودنی بر حسب میزان تأثیر محلی بودن آموزشگر در پی پذیرش برنامه‌ها

محلی بودن	میزان تأثیر فراوانی	کم	زیاد	خیلی زیاد	جمع
کشاورزان	فراوانی مطلق	۱	۸۵	۳۴	۱۲۰
	درصد	۸	۷۰/۸	۲۸/۴	۱۰۰
بسیجیان	فراوانی مطلق	۵	۷۶	۳۹	۱۲۰
	درصد	۴/۲	۶۳/۹	۳۱/۹	۱۰۰
مستولان	فراوانی مطلق	۳	۴۳	۱۴	۶۰
	درصد	۵/۲	۶۴/۱	۲۰/۷	۱۰۰

جدول (۳): توزیع فراوانی گروه‌های آزمودنی بر حسب میزان تأثیر تجربه آموزشی در موفقیت آموزشگران روستایی

تجربه آزمودنی	میزان تأثیر فراوانی	کم	زیاد	خیلی زیاد	جمع
کشاورزان	فراوانی مطلق	۲	۷۹	۳۹	۱۲۰
	درصد	۱/۷	۶۵/۸	۳۵/۵	۱۰۰
بسیجیان	فراوانی مطلق	۶	۷۳	۴۱	۱۲۰
	درصد	۵	۶۰/۸	۳۴/۲	۱۰۰
مستولان	فراوانی مطلق	۱	۲۵	۲۴	۶۰
	درصد	۱/۷	۵۸/۶	۳۹/۷	۱۰۰

جدول (۴): توزیع فراوانی گروه‌های آزمودنی بر حسب میزان تأثیر رهبران محلی در راهنمایی مردم

جمع	خیلی زیاد	زیاد	کم	میزان تأثیر فراوانی	رهبران محلی
۱۲۰	۵۴	۶۴	۲	فراوانی مطلق	کشاورزان
۱۰۰	۵۴/۳	۵۳/۳	۱/۷	درصد	
۱۲۰	۵۰	۶۵	۵	فراوانی مطلق	بسیجیان
۱۰۰	۴۱/۶	۵۴/۲	۴/۲	درصد	
۶۰	۲۲	۳۵	۳	فراوانی مطلق	مستولان
۱۰۰	۳۶/۷	۵۸/۳	۵	درصد	

جدول (۵): توزیع فراوانی میزان تأثیر فراگیری نهادها و گروه‌های محلی در فراگیری برنامه‌های ترویج و توسعه

جمع	خیلی زیاد	زیاد	کم	میزان تأثیر فراوانی	فراگیری
۱۲۰	۴۵	۷۰	۵	فراوانی مطلق	کشاورزان
۱۰۰	۳۷/۶	۵۸/۴	۴	درصد	
۱۲۰	۵۴	۶۲	۴	فراوانی مطلق	بسیجیان
۱۰۰	۴۵	۵۰/۸	۳/۲	درصد	
۶۰	۲۹	۳۰	۱	فراوانی مطلق	مستولان
۱۰۰	۴۸/۳	۵۰	۱/۷	درصد	

جدول (۶)

جمع	عدم تأیید	تأیید	میزان تأثیر فراوانی	بکارگیری بسیجیان
۱۲۰	۱	۱۱۹	فراوانی مطلق	کشاورزان
۱۰۰	۰/۸	۹۹/۲	درصد	
۱۲۰	۱	۱۱۹	فراوانی مطلق	بسیجیان
۱۰۰	۰/۸	۹۹/۲	درصد	
۶۰	۳	۵۷	فراوانی مطلق	مستولان
۱۰۰	۳/۳	۹۶/۷	درصد	

درصد دیگر، به علت کمبود مروج و نبود آموزش و وسایل و امکانات لازم هنوز روشهای سنتی را بکار می‌برند. همچنین، از بین این کشاورزان، ۵۰ درصد توسط مروجین آموزش دیده‌اند. ۵۰ درصد دیگر از طریق افراد آموزش دیده محلی روشهای جدید را آموخته‌اند و این مسئله نشانگر آن است که بکارگیری نیروی آموزش دیده محلی امری ممکن و دارای تأثیر مثبت می‌باشد.

۸) تجزیه داده‌های بدست آمده نشانگر آن است که ۹۸/۴ درصد نیروهای بسیجی و بیش از ۵۰ درصد کشاورزان نمونه آماری پژوهش از طریق پایگاه مقاومت بسیج محل آموزشهای مختلفی را گذرانده‌اند و پایگاه بسیج در مقایسه با سایر نهادهای دست‌اندرکار آموزش روستایی بسیار فعال بوده است.

۹) نتایج بدست آمده از تحقیق درباره هر یک از پیش فرضهای پژوهش حاکی از آن است که ۹۸/۳ درصد کشاورزان و ۹۸/۳ درصد بسیجیان و ۹۸/۳ مسئولان ترویج و توسعه تأثیر انگیزه مذهبی را در پایداری و تداوم برنامه‌های ترویج و توسعه به مقدار زیاد مؤثر می‌دانند و X^2 بدست آمده از پژوهش بزرگتر از X^2 جدول می‌باشد و فرضیه صفر رد می‌شود و با ۹۹ درصد اطمینان می‌توان گفت که بین انگیزه مذهبی و میزان تداوم برنامه‌ها رابطه مثبت وجود دارد.

۱۰) نتایج پژوهش در باره تأثیر محلی بودن، نشانگر آن است که ۹۹/۲ درصد کشاورزان و ۹۵/۸ درصد بسیجیان و ۹۴/۸ درصد مسئولان تأثیر محلی بودن را در میزان پذیرش نوآوریها توسط مردم به مقدار زیاد مؤثر می‌دانند و از لحاظ آماری X^2 بدست آمده بزرگتر از X^2 جدول می‌باشد.

بنابراین، فرضیه صفر رد می‌شود. یعنی، بین فراوانیهای مشاهده شده و فراوانیهای مورد انتظار تفاوت معناداری وجود دارد.

۱۱) نتایج پژوهش درباره تجربه آموزشی بیانگر آن است که ۹۸/۳ درصد کشاورزان و ۹۵ درصد بسیجیان و ۹۸/۳ درصد مسئولان، میزان تجربه آموزشی در میزان موفقیت آموزشگران به مقدار زیادی تأثیر مثبت دارد و از لحاظ آماری با ۹۹ درصد اطمینان، نظرات گروههای آزمودنی در رابطه با تأثیر تجربه

آموزشی و میزان موفقیت آموزشگران تأیید می‌شود.

۱۲) نتایج بدست آمده پژوهش نشانگر آن است که ۹۸/۳ درصد کشاورزان و ۹۵/۸ درصد بسیجیان و ۹۵ درصد مسئولان، تأثیر رهبران محلی را در هدایت و راهنمایی کشاورزان زیاد می‌دانند. از لحاظ آماری، X^2 بدست آمده بزرگتر از X^2 جدول در سطح ۵ درصد و ۱ درصد می‌باشد. با ۹۹ درصد اطمینان می‌توان گفت که، بین رهبری محلی و میزان پذیرش و پیروی مردم رابطه مثبت وجود دارد.

۱۳) نتایج پژوهش نشانگر آن است که ۹۵/۸ درصد کشاورزان و ۹۶/۶ درصد بسیجیان و ۹۸/۳ درصد مسئولان، میزان فراگیر بودن نهادها و گروهها را در میزان فراگیر شدن برنامه‌ها به مقدار زیاد مؤثر می‌دانند. از لحاظ آماری با ۹۹ درصد اطمینان می‌توان گفت، بین فراگیری نهادها و گروهها و فراگیر شدن برنامه‌های ترویج رابطه مثبت وجود دارد و فرضیه صفر رد می‌شود.

۱۴) نتایج بدست آمده از پژوهش از گروههای آزمودنی در باره بکارگیری نیروهای آموزش دیده بسیجی روستا، بعنوان مددکاران ترویج و نیروهای معین جهاد نشانگر آن است ترویج و نیروهای معین جهاد نشانگر آن است که ۹۹/۲ درصد کشاورزان و ۹۹/۲ درصد بسیجیان و ۹۶/۷ درصد دست‌اندرکاران ترویج و توسعه روستایی آن را تأیید می‌نمایند.

نتیجه گیری

۱) نتایج پژوهش نشان داد که نیروهای بسیجی جوانتر و باسوادتر از کشاورزان روستا هستند. از این عامل، می‌توان بعنوان پلی بین متخصصین و مردم استفاده کرد.

۲) نتایج پژوهش بیانگر آن بود که آموزش آگاهی کشاورزان از روشهای جدید کافی نیست و باید برای رفع آن چاره‌اندیشی کرد.

نتایج پژوهش نشانگر آن است که بعلت کمبود مروج تماس مروجین با روستاییان بسیار کم است و ضروری است که برای رفع آن اقدام نمود.

۳) نتایج پژوهش بیانگر آن است که در حال حاضر، پذیرفته‌ترین راه ممکن رفع کمبود

مروج، بکارگیری نیروهای مستعد محلی است.

نتایج پژوهش حاکی است که بسیج بیشترین عملکردهای آموزشی را در سطح روستا در مقایسه با سایر نهادهای آموزشی دارد.

نتایج بدست آمده از پژوهش، مؤثر بودن انگیزه مذهبی، تجربه آموزشی، محلی بودن، گستردگی نهادها و گروهها و رهبری محلی بسیجیان را در موفقیت آنها تأیید نموده است.

نتایج پژوهش نشان داد که بیشتر دست‌اندرکاران تولید و ترویج، یعنی کشاورزان هدف برنامه و مسئولان اجرایی ترویج و توسعه و بسیجیان هدف برنامه، بکارگیری بسیجیان روستا را در نقش مددکاران ترویج و نیروهای معین جهاد تأیید نمودند.

پیشنهادها

۱) درخواست مسئولان ترویج و توسعه از مسئولین رده بالای بسیج جهت همکاری و مشارکت

۲) برنامه ریزی صحیح و تعیین خط‌مشی‌های مربوطه و روش بکارگیری آنها

۳) آموزش بسیجیان در نقش مددکار

۴) شروع کار در یک دهم روستاهای تحت پوشش در مرکز خدمات ویا در یکی از شهرستانها، به صورت آزمایشی اجرا و ارزیابی شود.

منابع و مأخذ

۱- دلاور، علی. "روشهای آماری در روانشناسی و علوم تربیتی"، انتشارات دانشگاه پیام نور، چاپ پنجم، دی ماه ۱۳۷۱.

۲- شهبازی، اسماعیل. "توسعه و ترویج روستایی"، ناشر مؤسسه انتشارات و چاپ دانشگاه تهران، تیر ماه ۱۳۷۲.

۳- طوسی، محمدعلی، "مشارکت در مدیریت و مالکیت"، ناشر مرکز آموزش و مدیریت دولتی، چاپ دوم ۱۳۷۲.

۴- گراول و تامیر، "مقدمه ای بر آموزش ترویج"، ترجمه سیروس سلمان زاده، ناشر مرکز انتشارات دانشگاه شهید چمران، اهواز، ۱۳۶۸.

۵۸- نیروی مقاومت بسیج، "وظایف و تشکیلات پایگاههای مقاومت بسیج"، چاپ لجستیک بسیج سپاه، ۱۳۷۲.